

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is an author's version which may differ from the publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/68103>

Please be advised that this information was generated on 2019-10-23 and may be subject to change.

HET LEVEN VAN EEN SAAIE ZEURPIET

Uitstekende biografie van J.C.Bloem

Jos Joosten

Er zijn in Nederland weinig dichters die zo'n onaantastbare reputatie genieten als J.C.Bloem. Zelf heb ik dat mogen ondervinden toen ik enkele jaren geleden een nogal kritisch getoonzet artikel publiceerde, waarin ik uiteenzette dat ik Bloem, om allerlei redenen, niet zo'n heel erg interessante noch goede dichter vond. Weinig wat ik de afgelopen jaren schreef heeft me zoveel, ook informele, boze reacties opgeleverd als het bewuste stuk. Illustratief is de inleiding op de jaarlijkse bloemlezing *100 beste gedichten van 2002*, waarin de inleider, de Groningse hoogleraar Moderne Nederlandse letterkunde Gillis Dorleijn, zich op typerende wijze beklagt: 'Dan is het mogelijk dat een essayist de dichter J.C.Bloem mateloos overschat noemt - terwijl volgens mij de enige overschatting die hier aan de orde is, die van het eigen oordeelsvermogen van deze criticus zelf is'. Dorleijn had hier probleemloos de ingezonden-brievenfrase 'en velen met mij' mogen toevoegen. Mij is zeer duidelijk geworden: J.C.Bloem is een nationaal monument waar je niet aankomt.

Men kan zich afvragen of één van Bloems fameuze dichtende generatiegenoten als Marsman of Nijhoff ook nu nog op zo'n schare van bewonderaars en medestanders zouden kunnen rekenen als Bloem blijkt te hebben. Illustratief voor Bloems blijvendheid is natuurlijk een oplagecijfer van meer dan 50.000 verkochte exemplaren van zijn, nog altijd in de handel zijnde, *Verzamelde gedichten*. Minstens zo veelzeggend lijkt me dat de eerste complete biografie van de dichter, *Van alle dingen los* van Bart Slijper, werd geschreven door een biograaf die drie jaar oud was toen Bloem in 1966 overleed. Het mag hooguit verbazingwekkend heten dat het meer dan veertig jaar heeft moeten duren alvorens J.C. Bloem van een echte biografie werd voorzien. En laat ik maar meteen zeggen: zelfs als Bloem-basher ontkom je niet aan de vaststelling dat Slijper een zo goed als voorbeeldige biografie heeft geschreven. Slijper lijkt, in elk geval minder dan echte Bloem-adepten, bepaald niet te lijden aan kritiekloze bewonderziekte. Hij heeft een fraaie rustige stijl, schrijft afgewogen over zijn object van onderzoek en gebruikt beslist geen mantels der liefde. Het beeld dat uit de biografie naar voren komt, is dan ook pijnlijk duidelijk: J.C. Bloem was een ronduit asociaal, louter op zichzelf gerichte persoon, die maatschappelijk gezien totaal mislukte. Hij was behept

met een chronisch gebrek aan enige dadendrang, misschien mede ingegeven door een ouderlijk milieu, waarbinnen werken van nature niet echt als nuttige vrijetijdsbesteding werd gezien. Voorts leed hij aan permanent geldgebrek en was een onlesbare zucht naar alcoholica een andere in het oog springende eigenschap. Bloem had als levensmotto met recht Oscar Wildes fameuze *one-liner* kunnen gebruiken: ‘work is the curse of the drinking class’. Waar zich hier op het oog de contouren aandienen van een veelbewogen en kleurrijk bohemienbestaan, mag Bloems leven toch bepaald niet grootsch en meeslepend heten, zo blijkt overtuigend uit Slijpers boek. Al jong was Bloem een oude zeur. En wanneer hij geen ergernis wekt met zijn wederkerend gezeur over steeds hetzelfde - om geld of over het ondraaglijke van een van zijn talloze doodnormale administratieve baantjes - is hij ronduit saai. Het boek wordt zo tot perfect gedocumenteerde eentonigheid.

Want Slijper verstaat zijn vak. Hij hoedt zich het hele boek door voor te eenvoudige psychologiseringen. Zo signaleert hij, omtrent Bloems afkomst bijvoorbeeld, dat die bepaald niet allesverklarend hoeft te zijn: ‘Het is in een biografie vaak niet heel zinvol om naar strikt causale verbanden te zoeken. Een beschermd opgegroeide burgemeesterszoon die in de tuin mag blijven zitten als

hij geen zin heeft om iets te doen en die een vader heeft die ook niets doet waar hij geen zin in heeft, kan uitgroeien tot iemand die met ijzeren discipline probeert vooruit te komen’.

Zulks was bij Bloem dus niet het geval.

Het enige waar hij zich met hart en ziel op stortte, was het lezen van boeken (zijn belezeneid was enorm, net als zijn financiële ellende door de massale aanschaf van boeken) en het schrijven van gedichten. Bloem leidde een totaal verliteratueurd en maatschappijafgewend bestaan, dat hem soms zelfs tot zeer weinig verheffende overwegingen bracht. Als de financiële nood tijdens de Duitse bezetting hem meer dan ooit tot aan de lippen stijgt, overweegt hij zelfs of zijn girorekening niet de aangewezen plek zou zijn om kapitaal van joodse Nederlanders naartoe te sluisen: die stonden immers op het punt hun eigen vermogen kwijt te raken? Ook hier kiest Slijper voor de nuance en zoekt hij mogelijk integere (en niet onaannemelijke) overwegingen die bij Bloems merkwaaardige voorstel een rol gespeeld konden hebben.

Bloem wordt, kortom, in *Van alle dingen los* bepaald niet geflatteerd geportretteerd en dat is louter verdienste van deze biografie. Toch dient zich wel gaandeweg het boek een steeds prangender vraag aan, om dan toch de

parafraze maar te maken - is dit genoeg: een stuk of wat gedichten, voor de rechtvaardiging van een biografie? Het heikele punt is dat het het *au fond* bepaald niet razend boeiende leven schetst van iemand wiens bestaan - juist door zijn nadrukkelijke wereldafgewendheid - maar slechts zeer zijdelings met zijn poëzie te maken heeft. Dat leidt tot een rare paradox in het boek. Enerzijds betreft Slijper toch nog vaak gedichtfragmenten tamelijk klakkeloos op levensfasen in Bloems bestaan, een één-op-één-benadering waarmee hij de eigenheid van de poëzie tekort doet. Anderzijds treffen we in dit boek over een welbeschouwd nauwelijks opzienbarend, eentonig en hooguit soms wat ergerniswekkend leven nauwelijks relevantia aan die aan die poëzie een dimensie verlenen die nauwkeurige lectuur van de gedichten zelf niet had verleend, of die te reconstrueren zouden zijn geweest uit het al bekende Umfeld van Bloems poëzie. Slijper schreef een sympathieke biografie over een onsympathieke persoon. Het is van harte te hopen dat de ontegenzeggelijke kwaliteiten van de biograaf hierna aan een waardevoller onderzoeksobject besteed zullen worden.

© 2008 Jos Joosten Nijmegen